

salvat sperantes in se, etc. Si interfecit eos omnis synagoga, videtur illa opinio refutari (a) de qua supra diximus, secundum Jeremiam (*Jerem. xxix.*), quod ipsi essent presbyteri Ahab et Sedecias: nisi forte hoc, quod scriptum est: *interfecerunt eos, si interpretamur pro eo, quod est, regi Babylonis occidentos tradiderunt. 735* Sicut et nos dicimus, quod Judaei interfecerunt Salvatorem: non quousque peruserint, sed quo tradiderint occidentum, et succlamantes dixerint: *Crucifige, crucifige eum* (*Joan. xix. 15.*).

(Vers. 63.) *Hecias autem et uxor ejus laudaverunt Deum pro filia sua Susanna, etc.* Digne [*Al. Digni*] quasi sancti laudant Deum: non quia liberata est de manu presbyterum Susanna, hoc enim non satis

se non posse affirmare quemadmodum dicantur Hebraice: in promptu autem esso, ut qui dicitur, Syriacae uatur voce loco Hebraice. Item dicebat etiam a sapientissimis dictiones nonnullas aliando queri. Si ergo, inquit, alibi potes ostendere nominatam in aliqua Scriptura *Primum*, vel *Schinum*, ibi certe inveniatur quod querimus, et ea quae inde oritur, nomen derivatio. Si vero nullibi nominata sunt, id quoque nos latet. Hec igitur cum ab Hebraeis quibuscumque consuetudinem habui, historiam non agnoscentis dicta sint, religio mihi est pronuntiare utrum apud Hebraeos similis nominum derivatio servetur necne. Tu vero cur non esse affirmaris, fortasse nosti.

(a) Hanc ex Hebraeorum sensu difficultatem urget impendio magis Hieronymus in Commentariis in Jeremiam cap. xxxix. ad illud Prophetae, *Factus te Dominus sicut Sedeciam, et sicut Ahab etc.* « Aiant, inquit, Hebraei hos esse presbyteros, qui fecerint

stultitiam in Israel, et mœchati sunt uxores civium suorum, quorum uni loquitur Daniel: *Inevitate dierum malorum*: Et alteri: *Semen Chanaan, et non Juda, spesceps decepit te, et conspuiscentia subvertit cor tuum*... Sed illud quod in presentiarum dicitur: *quos frixit rex Babylonis in igne*, videtur historiae contraire. Ille enim assirit eos ad sententiam Danielis a populo esse lapidatos: hic vero scriptum est, quod frixerit eos rex Babylonis in igne. Unde et a plerisque ac pene omnibus Hebraeis, ipsa quasi fabula non recipitur, nec legitur in synagogis eorum. Qui enim, inquit, fieri poterat, ut captivi lapidandi principes et prophetas suos haberent potestatem? Et magis hoc esse verum affirmant, quod scribit Jeremias, convictos quidem esse presbyteros a Daniele, sed latam in eos sententiam a rege Babylonis, qui in captivos, ut victor et dominus, habebat imperium.

(b) de canone, tunc querendum est quid ei responderi debeamus.

(b) Recole Epist. ad Africam. num. 4 et 5.

S. EUSEBII HIERONYMI

STRIDONENSIS PRESBYTERI

TRANSLATIO HOMILIARUM ORIGENIS IN JEREMIAM ET EZECHIELEM, AD VINCENTIUM PRESBYTERIUM.

PROLOGUS.

741-742. Magnum est quidem, amice, quod postulas, ut Origenem faciam Latinum, et hominem juxta Didymi videntis sententiam, alterum post Apostolum [*Al. apostolo*], Ecclesiarum magistrum etiam

(a) Hic idem ille Vincentius est, cui et interpretationem Eusebiani Chronici Pater inscripsit, et quem laudat epist. 61, ad Vigilantium, num. 3.

Romanis auribus donem. Sed oculorum, ut ipse nosti, dolore cruciatus, quem nimia impatiens lectione contraxi, et notariorum penuria, quia tenuitas hoo quoque subsidium abstulit, quod recte cupis, tam

ardenter ut cupis, implere non valeo. Itaque postquatuordecim homilias in Jeremiam, quas jam pridem confuso ordine interpretatus sum, et has quatuordecim in Ezechielem per intervalla dictavi, id magno opere curans, ut idioma supradicti viri a simplicitate sermonis, quae sola Ecclesiae prodest, etiam translatio conservaret, omni rhetoricae artis splendore contempto: res quippe volumus, non verba laudare: et illud breviter admonens, ut scias Origenis opuscula in omnem Scripturam esse triplicia. Primum ejus opus *Excerpta*, quae Graece *σύντομα* nuncupantur in quibus ea quae sibi videbantur obscura, atque habere aliquid difficultatis, summam breviterque per-

Ar strinxit. Secundum homileticum genus, de quo et praesens interpretatio ejus est. Tertium quod ipse inscripsit *Τόμος* nos volumina possumus nuncupare in quo opere tota ingenii sui velia spirantibus ventis dedit, et recedens a terra in medium pelagus aufugit. Scio te cupere, ut omne genus transferam dictionis: praemisi causam, cur facere non possim. Hoc tamen spondeo, quia si, orante te, Jesus reddiderit sanitatem, non dicam cuncta, quia hoc dixisse temerarium est, sed permulta sum translaturus, ea lege qua tibi saepe constitui, ut ego vocem praebam, tu notarium.

INCIPIUNT HOMILIAE XIV IN JEREMIAM.

HOMILIA PRIMA.

Verbum Dei quod factum est ad Jeremiam filium Chelciae, etc. (*Jerem. i. 1.*).

743 Deus ad beneficiendum promptus est: ad puniendos autem eos qui poena digni sunt, dissimulat. Cum possit quippe tacens sine contestatione venturi punire eos quos semel digno supplicio judicavi, numquam hoc facit: sed etiam si condemnaverit, (a) dicit quod sibi semper dicere propositam est, ut liberentur a condemnatione per poenitentiam qui condemnati fuerant per delictum. Horum exempla cum de Scripturis multa possimus accipere, sufficient ad praesens incidentia, ut veniamus ad eorum quae lecta sunt, contemplationem. Ninivite peccatores condemnati erant a Deo: *Adhuc enim (b) tres dies, et futurum ut Ninive subvertatur* (*Jon. iii. 4.*). Noluit Deus cum silentio punire damnatos: sed dans eis locum poenitentiae et conversionis, misit ad gentes Hebraeorum prophetam, ut dicente illo: *Adhuc tres dies, et Ninive subvertetur*, qui condemnati fuerant, non perirent; sed agentes poenitentiam, impetrarent misericordiam Dei, qui in Sodomis et Gomorrhis jam erant exilio destinati, 744 ut manifestum est ex sermonibus Dei, quos locutus est ad Abraham: attamen quod erat sum, fecerunt angeli, volentes eos salvare qui se indignos salute judicaverunt hanc dicentes ad Loth: *Est tibi hic aliquis gener, aut filii, aut filiae* (*Gen. xix. 12*)? Neque enim ignorabant non esse eos secuturos Loth, sed ostenderunt suam patris, et ejus qui eos miserat, benignitatem in homines et amorem. Horum quiddam simile invenimus D

B et in Jeremia scriptum esse: est enim annotatum tempus prophetiae ejus quando coepit prophetae, et quousque. Ergo qui Scripturas legit, si lectioni diligenter (c) intendat, et requirat eorum quae scripta sunt voluntatem, dicere potest (d) ex historiae super scriptione, quo tempore Jeremias exorsus sit, et quod consummaverit prophetiam. Quid igitur ad me tempus historiae? Legens didici, quia coepit prophetae in diebus Josiae filii Amos regis Juda, usque ad annum tertium decimum regni ejus; deinde prophetae Jervit in diebus Joachim, filii Josiae, regis Juda, usque ad consummationem 745 undecimi anni Sedeciae, filii Josiae regis Juda. Et legens didici quia per tres reges prophetia ejus contempta sit, usque ad captivitatem Jerusalem in quinto mense. Quid ergo docemur per haec, si lectionis intenti? Condemnaverat Deus Jerusalem propter peccata quae fecerat, et haec erat extrema sententia, ut captivitas (e) relinquere. Verum tamen cum hominum sit amator, nec quemquam velit perire, antequam depopulationis tempus instaret, misit et hunc prophetam, ut per sermones ejus ad poenitentiam (f) converteretur: misit eundem et sub secundo rege post primum, misit quoque sub tertio. Quid plura? jam captivitas imminabat, et adhuc adhortabatur Deus tribuens (ut ita dicam) et ante unam diem locum poenitentiae: unde scriptum est, usque ad captivitatem Jerusalem, et usque ad quintum mensem prophetas Jeremiam. Jam hostium vincula restrinxerant manus, et nihilominus haec quoddammodo dicebat Deus: *Eccc captivi facti estis: agite. licet sero, poenitentiam:*

(a) Veti jubet Huetius, praedicti ei, quod sibi propositum est, cum in Graeco sit, *προλέγει αὐτῷ τὸ προσέτιμον*.

(b) Ita LXX et Arabs; at Hebraeus, et Jonathan, et Syrus et Valgata habent *quadraginta*, quae secutus est Hieronymus in suis ad Jonam commentariis. Huetius.

(c) In Graeco sub negandi forma est *ἐὰν μὴ προσέχη τῇ ἀναγκῶναι κατὰ ἔξαρτην τὸ βούλημα*: quam negati-

vam particulam non agnoscit Hieronymus, et sic legit: *ἐὰν προσέχη τῇ ἀναγκῶναι καὶ ἔξαρτην*, optime; sic enim in fine periculae hujus: *ἐὰν πείσθωμεν τῇ ἀναγκῶναι*. Legendum quoque in Hieronymo: *dicere potest*, non *dicere*. Huetius.

(d) Ms. Reg. apud Huetium, *historia super scripta est, quo*.

(e) Ms. Regii penes Huetium, *relinquerentur*.

(f) Uvms ms. R. penes eundem, *converterentur*.

rogate me, et parcam vobis: possum eruere de captivitate, qui tradidi. Habemus itaque (a) quendam necessarium ex superscriptione ista, quae continet tempora prophetiae, quia iuxta suam clementiam exhortatur Deus semper homines ad salutem, ut cessante delicto, etiam captivitas conquiescat. Haec autem et de nobis possumus intelligere: si peccaverimus, et nos captivi futuri sumus. Etenim tradidit peccatorem Satanæ (1 Cor. v. 5), nihil distat ab eo quod Iudei sunt traditi Nabuchodonosor. Utque illos Deus concessit adversario, propter frequentes impietates; si nos propter peccata quae fecimus, tradimur spiritali Nabuchodonosor: et quos tradidi, inquit, Satanæ ut discant non blasphemare (1 Tim. 1. 20). Apostolus de aliis peccatoribus. Puta quantum malum est peccare, ut (b) tradamur Satanæ captivanti animos eorum quirelinguntur a Deo. Non 746 sine causa autem, neque sine iudicio (c) Deus relinquit quos deserit. Cum enim miserit pluviam super vineam, et vinea pro vana attulerit spinas, eam faciet, nisi ut mandet nubibus, nepluat super quidam imbrem? Quapropter in proximo est propter delicta nostra, quorum nobis consilium sumus, et nos captivari. Futurum est enim, ut tradamur si non egerimus penitentiam, Nabuchodonosor, atque Babylonis, qui nos sensibilibus excruciat. Istis jam adjacentibus, sermones prophetarum, sermones Legis, sermones Apostolorum, sermones etiam Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi hortantur ad penitentiam, provocant ad salutem. Si autem audierimus, credimus ei qui dixit: *Et ego penitentiam agam de omnibus malis, quae locutus sum facere eis* (Jer. xviii. 8). Et haec quidem in Proemium. Post proemium autem ita scriptum est: *Factus est Domini sermo ad eum*: certum est quia ad Jeremiam. Quid dicit sermo Domini ad eum? Praecipuum ac omnibus quae prophetis dicta sunt ceteris. Hoc enim nunquam ad illum prophetarum dictum invenimus. Abraham (d) propheta nuncupatus est, in eo quod dicitur: *Propheta est, et orabit pro te* (Gen. xx. 7): et tamen non dixit ad eum Deus: *Priusquam exires de vulva, sanctificavi te* (Jer. 1. 5). Sed postea in extremo jam tempore sanctificatus est Abraham, quando egressus est de terra sua, et de cognatione sua, et de domo patris sui (Gen. xii. 1).

(a) Idem ms., quidam necessarium.

(b) Rursus idem ms., tradat; al. tradat.

(c) Ms. R. Dei relinquentis; al. Deo relinquente.

(d) Quin et Adam ipsi locum inter prophetas tribuit Origenes commentar. Cantic. *Iuler prophetas autem numeratur et Adam quia magnum mysterium prophetavit in Christo et in Ecclesia, dicens: Propter hoc reliquit homo patrem suum et matrem suam et adheret uxori suae, et erunt ambo in carne una, Evidenter enim de his dictis ejus dicit Apostolus quia mysterium hoc magnum sicut, ego autem dico in Christo et in Ecclesia. HORTUS.*

(e) Locum nos emaculavimus, cum antea blasphemio fere sensu esset, quasi major sit Jeremia. Monuit vero, qui haec monumenta in pertustis magisque emendatis eodd. olim legit, Rabanus, ac totidem verbis describens inquit Jeremiam commentarii in-

A Ex repositione natus est Isaac, et tamen neque ad eum reperimus hunc dictum esse sermonem. Et quid me necesse est per singulos currere? Jeremias praecipuum inter cunctos consecutus est donum, dicente Domino: *Priusquam te plasarem in utero novi te; et priusquam exires de vulva, sanctificavi te*. Neque vero ignoramus quosdam esse qui ista referant, quasi (c) majora Jeremia, super Salvatore nostro et Domino Jesu Christo: sciendumque plurima ex his esse quae 747 possunt Salvatore convenire, quae etiam nos interponemus. Pauca autem eorum quae ad Jeremiam dicta sunt, coarctant intellectum, quasi non possint ut plures existimant, ad Dominum referri. Quae sunt ergo quae possunt convenire Domino? *Ad omnes ad quoscumque mittam te, ibis: et omnia quae mando tibi, loqueris. Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum sum, et erum te*: dicit Dominus (Jer. 1. 7, 8). Nec dum ista otiose videntur ad Salvatore referri: ea vero quae sequuntur: *Extendit Dominus manum suam ad me, et tetigit os meum, et dixit Dominus ad me: Ecce dedi sermones meos in os tuum: ecce constitui te hodie super gentes et regna eradicare. et disperdere* (Jer. 1. 9, 10): de Jeremia difficilem facit interpretationem: (f) quas enim gentes eradicavit Jeremias? quae regna subvertit, ut merito ei dictum sit: *Ecce constitui te hodie super gentes et super regna eradicare, et suffodere quam habuit potestatem ad disperdendum, ut audierit: et disperdere? Quos vero (g) edificavit, ut consequenter addatur, *edificare? Jeremias dixit: Non profui neque profui mihi aliquis: et quomodo data est ei edificatio atque plantatio? Haec ut diximus, ad Salvatore relata non coarctant interpretationem. Jeremias enim in istis Salvatoris figura est. Sed et ea quae sequuntur et (A), etiam) doctissimo homini difficultatem expositionis important, quomodo possint congruere Domino: *Et dixit: (h) Qui es, dominator, Domine ecce nescio loqui* (Jer. 1. 6). Qui est sapientia qui est virtus Dei, in quo plenitudo divinitatis habitat corporaliter (Colos. 1. 9), quomodo huic aptari potest: *Nescio loqui? Sed et illud Quia juvenis ego sum*: intercedit (i) ei, quasi non bene responderit. Si etenim ei dicit Dominus: *Noli dicere, quia juvenis sum, manifestum est quomodo non bene dicentem fuisse reprehensum. Haec sunt quae Salvatore videntur non convenire. Superiora autem***

D servit: ex quo et nos repositimus, quasi majora Jeremia. Sed et Graecus Origenis textus sic praefert: *οὐκ ἔδειξε τὸν ἑαυτοῦ, ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς θεός*.

(j) Intraerit Rabanus quasi Hieronymi verba: *Nisi forte accipiamus eo modo, quo supra diximus, ut accipit in magna cultum meum, plenam et jussum silpropinare cunctis in circuitu nationum, quae tamen nec in Graeco sonant.*

(g) Huelius *Quaenam vero, cum et ms. Reg. penes eundem, et Rabanus, quos vero legant, quenaedmodum, et Graeco textu suffragante, nos repositimus.*

(h) Idem retulit, qui sermoni vero reponendum qui es, ut et Rabanus rescripsit.

(i) Antea erat *interdicitur enim quasi, etc.* Nos cum Reg. mss. et Rabano legitimus et pro *enim*. Rabanus praeterea qui pro quasi habet; sed est in Graeco: *λέγουσα*.

facili intellectu ad eum referuntur. Dicere vero alia super Jeremia, alia super Salvatore interpretanda 748 esse, non pessimum est. Sed qui bene Scripturas nosse conatur, vehementer in isto instabit loco, videns sub uno textu sermonis dividi intellectum, et diei, haec, quae lectura minor sunt, non conveniunt Salvatore, sed Jeremie: illa vero, quoniam majora sunt, non Jeremie, sed Christo. Ob id cuncta nos ad Jeremiam referre tentabimus: hoc est, et ea, quae cum majora sint, videntur conditionem ejus excedere. Quicumque a Deo accepit verba, sumens gratiam caelestis eloqui, idcirco ea accipit, ut regna gentesque eradicet atque subvertat. Sed cum nominatur gentes, et regna, omnis qui divina verba suscipit, nolo eum corporaliter intelligere regna, et gentes, sed considerans animas hominum (a) regnatas a peccato, juxta id quod in Apostolo scriptum est: *Non regnet ergo peccatum in vestro mortali corpore* (Rom. vi. 12): videns quoque multas species delictorum allegorizet regna et gentes per (b) varia delicta, quae humanas animas possederunt: et haec erunt quae evellentur atque suffodientur a sermonibus Dei, qui dati sunt sive Jeremia, sive ceteris sanctis. Ita fiet, ut prima quae non videbantur congruere Salvatore, ad Jeremiam referantur: et secunda ab eo qui scit (c) figurate dicta quae dicta sunt, Jeremie deputentur.

Dicit mihi aliquis auditorum, etiam alium pande sermonem, et cuncta quae scripta sunt super Salvatore, quasi de (d) eo sint scripta, constitu: de secundis noli esse sollicitus. Apparet enim quia Salvatore eradicaverit regna diaboli, et nationes subvertit, gentium destruens vitam. In istis quod intellectum difficilem facit, hoc est, quomodo possit Salvatore dicere: *Nescio loqui, quia juvenis ego sum*, et cetera. In hoc sermone interpretantes (e) coangustantur. Jesum Christum scimus Deum: querimus verba quae dicta sunt juxta personam exponere dignitatem: quapropter necesse est nobis Scripturas sanctas in testimonium vocare: sensus quippe 749 nostri et enarrationes sine iis testibus non habent fidem: et hoc quod dictum est: *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum* (Mat. xviii. 16), magis convenit ad interpretantis probationem, quam ad quorumcumque hominum numerum: ut firmum verbum intellectus mei, accipiens duos testes de novo et veteri Testamento, accipiens tres testes de Evangelio, de Propheta, de Apostolo. Sic enim stabit omne verbum. Quomodo igitur valebimus ista

A conjugere Salvatore? Det mihi testimonium vetus Testamentum: *Quia priusquam agnoscat puer bonum aut malum* (Isai. vii. 46), et cetera. Det etiam Isaias: *Ecce Virgo concepit in utero, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel* (Isai. vii. 14): ibique additur: *Priusquam cognoscat puer*. Si autem et de Evangelio accipere oportet testimonium, Jesus necdum vir, sed adhuc infans, quia se exinaniverat formam servi accipiens, proficiebat (Luc. 11. 32). Nemo autem proficit, qui est perfectus; sed ille proficit, qui indiget profectu. Ergo proficiebat etate, proficiebat sapientia, proficiebat gratia, et apud Deum, et apud homines. Nam si evacuaverat se ipsum ad nos descendens, et evacuans seipsum resumpsit iterum ea de quibus se prius evacuaverat, quid indignum est proficere cum sapientia, proficere etate, proficere gratia apud Deum, et apud homines, et vera de eos esse ista quae dicta sunt: *Priusquam cognoscat puer bonum aut malum* (Isai. vii. 16), et ea quae de eodem interposuimus? Sed dicit mihi aliquis: Etiam si (f) potest de Salvatore intelligi dictum esse quia nesciat, et cetera hujusmodi quae majora sunt, et si puerum eum accipias, nonne offendis ista sentiendo de unigenito, et primogenito universae creaturae; de eo qui antequam conciperetur, annuntiatus est, loquente Gabriele: *Spiritus sanctus veniet super te, et virtus Altissimi obrumbabit te* (Luc. 1. 37): et audes dicere quia nesciat loqui? Quamobrem videbo si potero aliquid dignum de Salvatore in hoc loco afferre quod (A) quomodo) quaedam nesciens major sit, si ea ignoraverit, quam si scierit. Utamur vero ejus, quomodo sint aliqua quae nesciat. Respondit 750 eis, qui sibi dicebant: *Nonne in nomine tuo comedimus, et in nomine tuo bibimus, et in nomine tuo demonia eiecimus, et virtutes multas fecimus? Discite ad me, non novi vos*, (Mat. vii. 22). Putasne hoc quod ait: *Non novi vos*, minorem ejus virtutem approbat, an majorem atque mirabilem, quia malos periturosque nesciat? Scit enim (g) ab his differentias, scit meliora, scit Dominus eos qui ejus sunt, et si qui ignorat, ignoratur. Igitur (ut constat) peccator ignoratur a Deo. Dicit mihi aliquis de auditoribus: ostendisti quia nesciat peccatores Deus, ostendisti quia ignorat eos qui operantur iniquitatem, neque enim digni sunt agnitione ejus: quomodo approbabis magnum et gloriosum esse quod ab eo dictum est: *Nescio loqui? Loqui (h) humanum est, et eloquio semper utimur, verbi causa, Hebraeorum voce, sive Graecorum,*

quae, et paulo post, quae minoria sunt.

(g) In Graeco est *ἔγνω ὅτι ἐξ ἑαυτοῦ οὐκ ἔγνω*. Hic lapsus est Hieronymus: *Scit enim ab his differentias, scit meliora, scit Dominus eos, qui ejus sunt. Verte: Novit enim praestantiora et meliora. HUELIUS.*

(h) Pro *Loqui*, quod juxta Graecum *ὁ λαλῶν*, ex Rabano repositimus, erat quod, et saepe pro semper. Sed et illud paulo post, *sive reliquorum sermone*, longius a Graeco distat, quam quod legit Rabanus, *Quorumcumque ergo sermone si ascenderit, etc.*

(a) Rabanus, *gubernatas pro regnatas*; contra est in Graeco *ἡγεμονίας*. Quaedam levioris momenti inferioris castigamus.

(b) Hinc recte monet Huelius, emendandum in Graeco *κατὰ τὰ ἔθνη* prout Hieronymus legerat, pro *κατὰ τὰ ἔθνη*, quod librarii est mendum.

(c) Ms. Reg. apud Huetium, *figurate quae dicta sunt*.

(d) Idem mss., *de Deo*.

(e) Penes Rabanum, *sermo interpretantis coangustatur*, pressius ad Graecum *ὁ λόγος στενωπύσσεται*.

(f) Rabanus, *etiam si potes illud de Salvatore intelli-*

sive reliquorum sermone. Ergo si ascenderit ad Salvatorem, et scieris eum in principio apud Deum Verbum, inspicere quia nesciat loqui, cum humanum sit hoc quod dicitur loqui, si [Al. sed] ideo nesciat, quia sint majora que noverit. Si autem et Angolorum linguas humanis comparaveris linguis, et scieris quia iste major sit (a) Angelis (sicut testatus est de eo Apostolus in Epistola sua quam scribit ad Hebræos [Hebr. 1, 4, 5], intelligens majorem eum et Angelorum lingulis fuisse, quando tantum Deus [Al. Dei] Verbum erat apud Patrem. Dicit ergo, et quodammodo accipit disciplinam non magnorum, sed inferiorum ac minorum. Sicut et ego balbutire disco, violentiam mihi metipsum faciens, quando cum parvulis loquor, neque enim scio (ut ita dicam) infantiliter loqui, et infraactis verbis jam grandævus cum pueris sermociuari: eodem modo Saluator in magnificentia quidem gloriæ Dei, et in Patre consistens, non loquitur humana, nescit affari eos qui deorsum sunt. Quando autem venit in corpus humanum, dicit in exordio:

Nescio loqui, quia juvenis ego sum (Col. 1, 15): juvenis, propter dispensationem: senex, juxta hoc quod primogenitus omnis creaturæ: juvenis, quia in consumptione jam seculorum, et in extremum hujus vite **751** tempus advenit. Dicit itaque: *Nescio loqui*; scio enim quædam majora loqui, scio quædam (b) majora isto sermone mortali. Vis me loqui terrestribus? nequam assumpsi humanam fragilitatem, habeo eloquium tuum, Verbum tuum sum, tibi scio loqui, hominibus nescio loqui, juvenis sum.

Noli dicere: Juvenis ego sum, quoniam ad (c) omnes quoscumque mittam te, ibis. Deinde commovit manum ad tangendum os ejus, ut ei det verba, quibus eradicet imperia. Neque vero indigebat Saluator verbis, ut ea acciperet, quando erat in Patre, nullis in ordo dignis, que mererentur everti. Sed nunc accipit parva, (d) differens majora paulisper. Atque ita ex hoc approbatur, sicut alibi gloriose dixerat: *Nescio vos, quia operari estis iniquitates* (Luc. xii, 27), et nunc verba gloriose accepisse, cum Deus sit, et juxta magnificentiam suæ dixisse gloriæ: *Nescio loqui*, id est, humana non novi. Sive autem ad Jeremiam, sive ad Salvatorem dicitur: *Priusquam te plasmarem in utero, novi te* (Jerem. 1, 5); legens Genesim et observans ea que ibi de conditione mundi scripta sunt, invenies quia Scriptura divina, multum in sermonibus cauta, non dixerit: *Priusquam te facerem in utero, novi te*: quando eniru juxta imaginem condito est, dicit Deus: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* (Gen. 1, 26),

(a) Rabanus, major sit et ab Angelis.

(b) Penes Rab., meliora. Et pridem luxata valde erat Hieronymi scriptura, scio quædam isto sermone mortali eloqui terrestribus, etc., que Hueltius restituit.

(c) Reposuimus ad omnes quoscumque mittam, etc., pro quo erat antea ad omnia, ad quoscumque mittam, etc., Rabanus, tum Reg. penes Hueltium ms., denique Græcus textus, πρὸς πάντας, οὓς ἐν ἐπιπορεύσει σου, et Latinus quoque non semel supra laudatus

(d) Laudatus ms. et Rabanus, desiderans, al. differens. (e) Apud Raban., indigenitas, ad Græc. ἑθνησμός.

(f) Idem, de Domino intelligis non solum antequam de vulva exiret.

(g) Antea erat: Si Jeremias queris. Raban. castigat. (h) Ms. Reg., testo Hueltio, Est quippe sicut princeps Prophetarum, sic et Propheta. Raban., alia similitudo pro multa.

et non dicit, plasmemur. Quando autem accepit lulum de terra, non est scriptum: Feci hominem, sed: *Plasmavit hominem* (Gen. 1, 7), et posuit in paradiso hominem quem plasmavit, operari et servare eum. Si potes intelligere differentiam facturæ et plasmationis, cum dicens sive ad Jeremiam, sive ad Salvatorem, non dixerit: *Priusquam te facerem in utero*. Quod enim fit, non fit in utero, sed quod creatur de terra pulvere, hoc plasmatur in utero. *Priusquam te plasmarem in utero, scio te*. Si omnes novit Deus, quomodo quasi præcipuo [Al. præcipuum] a cæteris Jeremias dicit: *Novi te?* An eos tantum scit Deus qui scientia ejus digni sunt, et cognoscit eos qui ejus sunt; indignos vero **752** nescit neque Patrem, neque Filium, dicens: *Non novi vos* (Matt. vii, 23); Nos cum simus homines, si aliqua fuerimus præditi dignitate, alios nostra notitia dignos, alios judicamus [Al. judicavimus] indignos; et quos scire nolumus, neque audire volumus, eos nescimus. Quid arbitraris de universitatis Deo? Vult scire Pharaonem, vult Ægyptios nosse, sed indigni sunt notitia ejus; sed ipsi faciunt ut ignorentur. Scit autem Moyses, scit prophetas, et si quis similis eorum est. Multum te oportet laborare, ut nosci incipiaris a Domino.

Jeremiam quidem, priusquam plasmaverit ventre, cognovit: alium vero de prophetis triginta annorum cepit nosse, alium quadraginta. Sermones sunt ineffabiles de Salvatore, et non magnopere querendi: de Jeremia vero, eorum qui scientiam Scripturarum habent, auribus (e) indignis, quomodo dicit: *Priusquam te plasmarem in utero, novi te: et priusquam exires de vulva matris tuæ, sanctificavi te*: Deus sibi ipse sanctificat aliquos. Ictum non expectat, ut sanctificet genitum, sed prius sanctificat quam de vulva egrediatur. Si ad Salvatorem (ut dixi) referas, non est malum dicere prius eum sanctificatum esse, quam natum. Sic de Domino intelligas (f), qui antequam de vulva exierit, sanctificatus est, sed infinito ante tempore semper sanctus fuit: hic vero antequam de utero exiret, sanctificatus est.

Prophetam in gentibus posui te. Si (g) de Jeremia queris, quomodo sit propheta in gentibus positus, observa in consequentibus cum jubetur prophete ad omnes gentes: nam istius modi scriptio est, quod [Al. superscriptio est que] prophetavit Jeremias super omnes gentes Elam, Damasci, Moab: et habebis quia prophetaverit ad omnes gentes, juxta id quod dictum est: *Prophetam in gentibus posui te*, si tamen vulneris hæc de Jeremia dicta sentire. Si autem intelligentiam ad Deum transferas, iste vero in universas gentes prædicavit. Est quippe (h) monuere.

(d) Laudatus ms. et Rabanus, desiderans, al. differens. (e) Apud Raban., indigenitas, ad Græc. ἑθνησμός.

(f) Idem, de Domino intelligis non solum antequam de vulva exiret.

(g) Antea erat: Si Jeremias queris. Raban. castigat. (h) Ms. Reg., testo Hueltio, Est quippe sicut princeps Prophetarum, sic et Propheta. Raban., alia similitudo pro multa.

(a) Expunximus hic verbum dicit, tum noster post Deum: sufficiens vero, *Et erit quicumque* juxta Græcum textum et Rabani lectionem.

(b) Rescribendum videtur juxta Græcum, καὶ εἰπα, ὁ ὢν. *Et dixi: Qui es*. Hebraice, habet, *Et dixi A, a, a, Domine Deus*, etc.

(c) Ms. Reg. penes Hueltium, ostenditur: *Quoniam*.

(d) In Græco tantum est καὶ πρότερον ἐπισημασμένον: legit vero Hieronymus καὶ καὶ πρότερον ἐπισημασμένον, quod verum est. Non absurde crediderit aliquis commentaria Origenis in Mattheum hic significari, in quorum XL tomo locus hic, qui habetur Matth. xii, 57, prolixè explanatur. Quamvis enim in Mattheum tomos elucubrare jam sexagenario major Origenes inceperit: non prius tamen hominibus illud ad populum habuit; nam ex eo homiliarum genere sunt quas cum ex tempore funderet, post sexagesi-

sicut alla multa, sic et propheta. Ut est princeps sacerdotum, ut est Saluator, ut est **753** medicus; similiter et propheta est. Moyses annuntians de eo, non solum prophetam, sed admirabilem inter cunctos nominavit prophetam, dicens: *Prophetam ex fratribus vestris suscitabit vobis, (a) Dominus Deus, quasi me audite eum*. Et erit, quicumque non audierit prophetam illum, interibis de populo suo (Deuter. xvii, 15). Iste est propheta constitutus in gentibus, et accepit gratiam a Deo effusam in labiis suis, ut non solum cum præsens aderat corpore, sed etiam nunc cum adest virtute, et spiritu, propheta ad omnes gentes, et propheta sua ex toto orbe atrahat homines ad salutem. *El (b) dixit: Quis est dominator, Domine? Ecce nescio loqui, quia juvenis ego sum*. *El dixit Dominus ad eum: Noli dicere, quia juvenis ego sum, quoniam ad omnes ad quoscumque te mittam, ibis* (Jer. 1, 6). Saepe diximus solere esse alique puerum, juxta eum qui intus est hominem, licet etiam senilis corporis sit ætate: et contrario frequenter inveniri parvulum secundum eum hominem qui extrinsecus est, et esse interius perfectum virum. Talis erat Jeremias habens jam sibi concessam a Deo gratiam in ætate corporis adhuc puerili, propter quod ait ei Dominus: *Noli dicere, quia juvenis ego sum*. Signumque hujus rei, quia non sit juvenis, sed vir consummatus, (c) ostendi dicens: *Quoniam ad omnes ad quoscumque mittam te, ibis: et juxta quæcumque mando tibi, loqueris: nec timeas a facie eorum*. Scit enim eos sermo Dei, qui verbi legationis funguntur, incurrere ad iis periculum qui audire contemnunt. Inceperat enim oderunt increpationes, coarguti insequantur arguentes. Omne quodcumque malum est, semper patiuntur propheta: *Non est propheta sine honore, nisi in patria sua et domo sua* (Marc. vi, 4). Cujus rei (d) nuper quoque fecimus mentionem. Scit ergo (ut dicere cupimus) Deus mittens prophetam, quanta discrimina perpessus sit, **754** ideo exhortatur eum dicens: *Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum sum, ut eruum te, dicit Dominus* (Jer. 1, 8). Quæcumque Jeremias passus est, scripta sunt: in lacum missus est luti, mansit ibi comedens panem diei, et aquam tantum bibens, aliqua multa que pertulit, in libro ejus continentur. *Quem autem prophetarum non persecuti sunt patres vestri* (Act. vii, 52)?

Et dicit Dominus ad Judeos. Et necesse est eos qui vivere religiose in Christo cupiunt, omni genere a contrariis virtutibus, per ea que reperiuntur vasa, persecutionem pati. Qua de causa nihil novum aut peregrinum videatur his, (e) qui in tribulationibus affliguntur: omnia que præcepta sunt faciant, tantum orent ut persecutionis causa Christus sit; ne propter injustitiam, ne propter delicta, ne propter avaritiam deprimantur. Si quando autem propter justitiam aliquis exagitat auriat, *Beati estis eum exprobrant vobis, et persequuntur, et dicunt omne malum adversum vos, mei causa: gaudete et exsultate, quia merces vestra magna est in cælis*. Sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerant ante eos (Matth. v, 11). *Quoniam tecum sum ut eruum te, dicit Dominus; et extendit manum suam ad me Dominus, et tetigit os meum, et dixit Dominus ad me* (Jer. 1, 8, 9). Observa differantias Jeremie et Isaia. Isaia ait: *Immunada labia habens, in medio populi immunda labia habentis ego habito, et regem Dominum sabaoth vidi oculis meis* (Isa. vi, 5). El quoniam confessus est non habere facta immunda, sed verba tantum (usque ad hunc enim finem peccata commiserat), non extendit Dominus manum suam, neque (f) unum ex Seraphim manus sua labia ejus tetigit, sed forcipe solum tangens ait: *Ecce abstuli iniquitates tuas*. Jeremie autem, quia sanctificatus fuerat in vulva, non forceps mittitur, neque de altari carba succensus; nihil quippe habebat igne dignum, sed ipsa manus Domini tetigit **755** eum, propter quod dicit: *Extendit Dominus manum suam ad me, et tetigit os meum*. *Et dixit Dominus ad me: Ecce dedi sermones meos in os tuum, ecce constitui te: (g) hodie super gentes, et regna eradicare* (Jer. 1, 9, 10). Qui sic beatus est, ut regna multa que Christo diabolus ostendit, regna demonum, regna peccati eradicet, (h) opus habet iis qui ei dati sunt a Deo sermonibus. Scriptum est enim: *Ecce dedi sermones meos in os tuum. Ecce constitui te hodie super gentes, et regna eradicare* (Jer. 1, 10). Quomodo autem regna sunt plurima, plures similiter et gentes. Nec potest aliquod regnum dici, nisi quod sub se continet nationes. Verbi gratia dictum sit: regnat fornicatio (in homine peccatore), necesse est ut regnum fornicationis habeat gentes suas. Ipsum illud generale delictum avaritiæ et fraudis, quo vix

num annum a notariis in litteras referri permisit, quod ante semper veterat. Vide Eusebium, libro vi Hist. cap. 36. Eidem quoque huic conjecturæ facit vocula, πρότερον, que non pridem, ut a Corderio, sed nuper verterend est, ita ut verit Hieronymus: circa idem quippe tempus in Mattheum scriptis, et hominibus suas ex ore concionantis excipit passus est. Huertius.

(e) Ms. Reg., quod his tribulationibus: alter, qui his, etc. Idem.

(f) Græc. τὸ δὲ ἐν τῶν σεραφίμ. Legit Hieron. μὴ δὲ ἐν, etc., neque unum ex Seraphim: quod verum est, et ex Isaia vi, 6, valis exstat. Idem.

(g) Deerat vox hodie, quam Raban. et Græc. σημερινὸν supplent.

(h) Verba opus habet Rabanus ignorat, neque in Græco sunt textu, nec denique, quod Hueltius opinatur, erat cur Hieronymus suppleret in Græco.

(a) Expunximus hic verbum dicit, tum noster post Deum: sufficiens vero, *Et erit quicumque* juxta Græcum textum et Rabani lectionem.

(b) Rescribendum videtur juxta Græcum, καὶ εἰπα, ὁ ὢν. *Et dixi: Qui es*. Hebraice, habet, *Et dixi A, a, a, Domine Deus*, etc.

(c) Ms. Reg. penes Hueltium, ostenditur: *Quoniam*.

(d) In Græco tantum est καὶ πρότερον ἐπισημασμένον: legit vero Hieronymus καὶ καὶ πρότερον ἐπισημασμένον, quod verum est. Non absurde crediderit aliquis commentaria Origenis in Mattheum hic significari, in quorum XL tomo locus hic, qui habetur Matth. xii, 57, prolixè explanatur. Quamvis enim in Mattheum tomos elucubrare jam sexagenario major Origenes inceperit: non prius tamen hominibus illud ad populum habuit; nam ex eo homiliarum genere sunt quas cum ex tempore funderet, post sexagesi-

aliquis immunis est, habet regnum suum, et sub regno uno nullas possidet gentes, per plurimas scilicet species auaritie, et ob id opus est sermonibus Dei ut istiusmodi regna cum suis gentibus euellantur. Saluator in Evangelio ostendit dicens: *Omnis plantatio quam non plantauit Pater meus celestis, eradicabitur* (Math. xv, 13). Sunt quedam intrinsecus in animabus vestris (Al. animis nostris) insita, que non plantauit celestis Pater. Omnes quippe cogitationes pessima, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemias, plantationes sunt, quas non plantauit celestis Pater. Si autem vis scire eujus sit plantatio istiusmodi cogitatur, audi qui inimicus homo hoc fecit, qui super seminat zizaniam in medio tritici (Math. xiii, 25). Instat ecce Deus, instat et Zabulus habentes semina sua. Si dederimus locum Zabulo, inimicus homo superserit plantationem, quam (Al. quoniam) non plantauit celestis Pater, utique eradicandam. Sin autem repulso Zabulo, locum dederimus Deo, gaudens Deus super principale (Al. sub principali) cordis nostri sparget semen suum. Nec aliquis existimet (a) triste quiddam **756** Jeremiam recepisse, quia constitutus sit ad eradicationem regnorum et gentium. Bonitatis Dei istud est indicium, eradicare uita per sermones, inimica celestis regni regna destruere, et bellantes cum sua gente evertere nationes, erradicare et subvertere. Est quedam edificatio Zabuli, et est quedam edificatio Dei: quod super arenam extruitur, hoc Zabuli est, super nullo enim stabili, (b) robustoque solidatur. Quod autem super petram edificatur, hoc Dei est. Unde et his qui ejus sunt, dicitur: *Dei agricultura, Dei edificatio estis* (I Cor. iii). (c) *Super gentes et regna edificare, et subvertere, et disperdere.* Si eradicatur aliquid, et eradicatio ipsa (d) non disperit: adhuc permanet quod euulsus est. Si subruitur domus, et lapides in ruina sunt integri: dissipata est domus, non tamen perdit. Opus est igitur he-

(a) Rabanus existimet Deum triste quiddam Jeremie precepisse, qui constitutus, etc. Græco textu fragmente.

(b) Vitiose antea erat, super nulla enim stabilitur, abortumque non solidatur, vel ab isto quod solidatur. Optime Rabanus lectionem monuit resstituendam, super nullo enim stabili robustoque solidatur. Sic habet et Græcus vñ οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἰσχυρὰ ἐδραία καὶ θεσπέια καὶ ἠγασμένη.

(c) Intererit Græcus οἱ λόγοι τοῦ θεοῦ, sermones itaque Dei, que aut Hieronymus preterit, aut, quod Hæuetius putat, ex ejus interpretatione temporis diuturnitas erasit. Mox voces et regna suffocimus ex Rabano et Græco καὶ βασιλείαις.

(d) Placuit legi cum Rabano disperit, ad Græcum ἀπόληται; et Reg. ms. disperit pro illo quod antea obtinebat dispergitur.

(e) Vitiose erat, plateas pro paleas. (f) Penes Rabanum, dispererunt, et mox, quomodo et subuersio redigitur, etc., utroque reclus ad Græcum.

(g) Illud similiter suffocimus ex Rabano et Græco ὑπόλοιπα.

(h) Græcus subdit continuo, τίνα ἀποκένει: ἠέλλων τὸν πρόδοτον, ἠέλλων τὸν ἀνοκτῆρα καὶ τὴν ποίησον, ἡ γίνετα Πάβλος ἀπότολος, etc., id est, quem occidam? Paulum proditorem, Paulum persecutorem: et vitere

nignitate Dei, ut eradicatio ipsa et subuersio tota dispareat. Diligentius loque quomodo eradicata perdantur: (e) *Paleas autem comburet igni inestinguibili.* Et: *Ligat uanipulos zizaniorum, et tradit eis igni* (Math. iii, 12, 30). Sic ea que sunt eradicata f disperduntur. Si autem vis scire quomodo dispersio redigatur in nihilum, quomodo adificationis pessima (Al. pessima) materia in puluere comminuat, domus ea que propter lepram destri iubetur (Leuit. xiv), cum fuerit pulvis effecta, extra ciuitatem projicitur, ut ne lapis quidem ex ea residuus sit, juxta quod scriptum est: *Similiter (g) ut lutum platearum delebo eos* (Ps. xvii, 43). Oportet quippe penitus interire malitiam. Subuersum est aliquid, lapides quoque ipsi qui destructi sunt, conterantur, ne ad aliquam (Al. aliam) adificationem, quam diabolus concinnare potest, assumi valeant. Eradicatum est quippiam, inuenit aduersarius etiam inter ea, que eradicata sunt, aliquam sementem, quam iterum seminet. Propter quod jubet Dominus: *Colligite, dicens, et comburite ea igni, scilicet ut eradicatio quoque Zabuli, et ipsa subuersio consumatur.* **757** Verum non tantum in hoc stat sermo diuinus, ut eradicet, et destruat, et disperdat: esto enim, eradicata sint omnia in me mala, destructa et dispersa sint pessima, quid mihi prodest, si non pro eis que eradicata et suffossa sunt, meliora in me plantentur atque adificentur? Propterea Dei uerba primum faciunt, quod necesse est, eradicant, destruunt, perdunt, et post hæc adificant, atque plantant. Observauimus semper in Scripturis sanctis, primum ea que uidentur tristia nominari, deinde ea que hilariora sunt, secundo dici: *Ego occidam, et ego uiuificabo* (Deuter. xxxiii, 30). (h) Non dixit prius. Ego uiuificabo, et postea, occidam. Impossibile (i) est enim, quod semel uiuificauit Deus aut ab eo ipso, aut ab alio occidi. Sed: *Ego interficiam, et ego uiuificabo.* (j) Quem interficiam? Paulum proditorem, faciam, ut fiat Paulus apostolus, etc. Ut plane uideas, non longius recedere arbitratus su Hieronymum: sed ab eo, qui nunc superat, Græco textu, eorumdem uerborum καὶ τὴν ποίησον occurrit, intermedia, qua S. Doctor interpretatus est, excidisse.

(i) Quod hic habet Hieronymus: impossibile esse quod semel uiuificauit Deus, aut ab eo ipso, aut ab alio occidi, sic interpretor, eum qui uita æterna particeps a Deo factus est, tam firmis a Deo foventi auxiliis, uitam nequaquam possit amittere. Interpretationem nostram sequentia confirmant, et quibus ad resurrectionem mortuorum ista referuntur. Quomodo autem in futura uita Beati in lapsa continentur, quod tradit ipse Origenes lib. vi in Epist. ad Rom.: *Quid autem sit quod in futuris æculis teneat arbitriū uita tem, nerursum conuulsi in peccatum, breuias sermone Apostolus docet dicens: Spharitas nunquam cadit. Idcirco enim et fide, et spe maior charitas dicitur, quia sola erit, per quam delinquit ultra non poterit. Sic enim in anima perfectionis ascendet, et ex toto corde suo et ex tota anima sua, et ex totis uiribus suis diligit Deum, et proximum suum tanquam seipsum, ubi erit peccati locus? Et paulo post: Et idem merito charitas, que sola omnium maxima est, omnem creaturam continebit a lapsu, tunc cum erit Deus omnia in omnibus.* Hæuetius.

(j) Tota hæc, pericope, quem interficiam? Paulum proditorem, Paulum persecutorem, et uiuificabo, cum

Paulum persecutorem; et uiuificabo, ut fiat Paulus apostolus Christi Jesu. Hæc si intelligerent miserissimi (a) heretici, nunquam ad nos deferrent, crebro ista dicentes: Uideas Deum Legis et Prophetarum, quomodo ferus est et inhumanus? quomodo dicit: *Ego occidam, et ego uiuificabo?* non aduerlentes in Scripturis annuntiatione suscitationis mortuorum, non considerantes resurrectionem jam cepisse per singulos: *Consepelium enim Christo per baptismum, et consurgemus cum eo* (Rom. vi, 4; Coloss. ii, 12). A tristibus semper, sed necessariis inchoat Deus, ueluti: *Ego occidam, et ego uiuificabo: ego percuciam, et ego sanabo.* **758** *Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit* (Heb. xii, 6); et post hæc curat. Ipse dolorem facit, et iterum restituit lenitiam. Similiter et in presenti Dominus ait: *Constitui te hodie super gentes, et regna eradicare, et suffolare, et disperdere, et edificare, et plantare.* Verum tamen primum est, ut mala auferantur a nobis. Non potest in loco adificationis male edificare Deus: *Quæ enim participatio iustitiæ et iniquitatis? aut que communicatio luci ad tenebras* (II Cor. vi, 14)? Oportet malitiam ex imis sedibus eradicari: oportet et adificationem pessimam ab animabus (Al. animis) nostris penitus auferri, ut postea sermones (b) Dei adificent atque plantent. Possumus siquidem et aliter intelligere que scripta sunt: *Ecce dedit sermones meos in os tuum.* Et quid faciant sermones dicit: *Eradicare, et suffolare, et disperdere.* Sermones eradicant nationes, sermones regna suffodiunt; sed non regna ista carnis et sæculi, (c) digna destruuntibus, digna eradicantibus uerbis. Ea que eradicata et subuersa sunt senti, pulsas, in his que dicimus modo non est uirtus quam Dominus tribuit, secundum quod scriptum est: *Domnus dabit uerba euangelizanti uirtute multa* (Psal. lxxvii, 12)? uirtus eradicans atque suffodiens, si qua infidelitas, si quod mendacium, si qua malitia, si qua luxuria, si qua discordia non

magno sensus dispendio deerat, nosque primum ex Rabano suffocimus. Ostendimus autem superiori nota h iotidem haberi in Græco uerbis, τίνα ἀποκένει, ἠέλλων τὸν πρόδοτον, ἠέλλων τὸν ἀνοκτῆρα καὶ τὴν ποίησον, que cum in Latinis Hieronymi codd. Hæuetius non inuenisset, ab Origeniano exemplari Hieronymum longius expatiari dixi.

(a) Basilidianos, Valentinianos, Cerdonianos, Marcionistas, aliosque ejus farinae hereticos suggillat. Origenes in Math. xix: *Ἰησοῦς δὲ πῶς τὴν ἀνοκτῆρας αὐτοῦ πῶς καὶ τὰ μὴ νόσησα ὑπὸ τῶν, τὸ ἔπον ἐπ' ἐπιτοκί, συκοφαντοῦντων τὸν τοῦ νόμου θεοῦ καὶ καταγορόντων αὐτοῦ, εὐδὲ περὶ ἀνοκτῆρας τὰ γὰρ λέγειν ἐύχαλον ἐστὶν περὶ θεοῦ ἀγαθῆτος πνεῦν καὶ τὸ. Ἐγὼ ἀποκένει οὐκ ἐλάττων τῶ, καὶ τὴν ποίησον ὑμῶν οὐκ ἐλάττων τῶ, οὐκ ἔσονται, ἐγὼ ἴσασμαι.* Queres autem quomodo bonitatem illius ea etiam spirant, que ab his minime intelliguntur, qui Deum Legis, quantum in se est, calumniantur, cumque hoc criminantur nomine, quo ne hominem quidem reprehendere promptum foret. Sic enim autem meum induco, non minus id Dei bonitatem significare: *Ego occidam: atque illud: Et ego uiuere faciam: item et hoc: Percuciam, haud secus ac: Et ego sanabo.* Idem homil. 17 in Luc.: *Aiunt enim (Valentiniani): Ecce Deus legis et Propheta-*

rum, uidete qualis sit. Ego, inquit, occidam, uivere faciam; percuciam, et ego sanabo, et non est qui errat de manibus meis. Audiunt: Occidam, et non audiunt: Viuificabo. Audiunt: Percuciam, et audire continent: Et ego sanabo. Istiusmodi occasionibus Creatorem calumniantur. Hæuetius.

HOMILIA SECUNDA.

De eo quod scriptum est: *Fugite de medio Babylonis* (Jerem. li, 6).

759 Quomodo corpus nostrum in aliquo terre loco consistit, eodem modo et anima secundum statum suum in aliquo (d) nuncupatio terre loco est. Quod dico, sic fiet manifestus, Corpus nostrum aut in Ægypto est, aut in Babylone, aut in Palestina, aut in Syria, aut certe ubicunque. Similiter et anima in aliquo ejusdem (e) terre nominis loco est, alia in Babylone, alia in Ægypto, alia in Ammanitarum regione; et sic segregatim (Al. sacra) secundum sententiam Scripturarum, pro qualitate uita loorum diuersitate (f) distinguitur. In Babylone est, quando confunditur, quando turbatur, quando, pace deserta, bella sustinet (Al. sustinet) passionum, quando tumultus malitiæ circa eam fremit, tunc ut diximus, in Babylone est. Et ad istam animam prophetali sermo dirigitur, dicens: *Fugite de medio Babylonis, et resolate unusquisque animam suam.* Donec enim quis in Babylone est, saluari non potest. Quod (g) jelsi recordatus ubi fuerit Jerusalem, ingemiscit dicit: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliene* (Psal. cxxxv)? Et quia impossibile est in Babylone constitutos Deo organa canere, otiosa quippe ibi sunt organa hymnorum Dei, propterea (Al. propter eam) dicitur per Prophetam: *Super flumina Babylonis illic (Al. ibi) sedimus, et letimus, dum recordamur tui, Sion: in salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra.* Suspensa sunt organa nostra, quando in Babylone sumus in salicibus fluminum Babylonum. Si autem uenerimus in Jerusalem, in locum uisionis et pacis, organa, que ante otiosa pendebant,

tarum, uidete qualis sit. Ego, inquit, occidam, uivere faciam; percuciam, et ego sanabo, et non est qui errat de manibus meis. Audiunt: Occidam, et non audiunt: Viuificabo. Audiunt: Percuciam, et audire continent: Et ego sanabo. Istiusmodi occasionibus Creatorem calumniantur. Hæuetius.

(b) Vitiose aberrat vox Dei, quam ex Rabano Græcorum textu, οἱ λόγοι τοῦ θεοῦ ἀνοκτῆρων, suffocimus.

(c) Regii mss. penes Hæuetium, digne destruitur, digne eradicantibus.

(d) Hoc uocabulo et paulo post dicitur. Quare quod diximus in prelatione tomi quarti, ubi de interprete homiliarum in Isiam, nusquam illud in Hieronymi scriptis inueniri, reseindi uno atque altero exemplo cupimus.

(e) Elegantius penes Raban., ejusdem cum terra nominis.

(f) Antea erat, locorum diuersitates distinguntur. Melior quam reponimus Raban. est lectio, diuersitate distinguitur: id est anima, ad quam sensum referri licet.

(g) Apud Raban., Qui etiam recordatus ubi fuerit Jerusalem.

tunc assumuntur in manibus, tunc jugiter (e) citharizamus, et non est tempus, quando 760 non laudamus Deum per organa, quæ habemus in manibus. Igitur ut dicere cœperamus, semper anima in aliquo nuncupativo terræ loco est: et sicut peccatores in Babylone, sic contrarij justi in Judæa. Verumtamen juxta qualitatem vitæ et fidei, et in ipsa Judæa locis inter se varijs separantur. Sive enim in Dan est, quæ extrema Judææ partes sunt, sive in superioribus paululum locis, melioribusque quam Dan, sive in medijs finibus Judææ, sive circa Jerusalem: et est omnium beatissima, quæ in media Jerusalem urbe consistit. Qui vero peccator est, et nimis (A. nimis) sceleribus oppressus, hic in Babylone est. Hoc autem modico minor, et necdum usque ad summum peccatorum culmen ascendens, in Ægypto et in partibus Ægypti commoratur. Et sicut qui in Judæa sunt non æqualia cuncti possident loca: alius quippe in Jerusalem est, et alius in Dan, alius in Nephthalim, alius in finibus Gad: sic (b) omnes, qui in Ægypto sunt, non æquales Ægypti partes incolunt; alius in Taphni, alius in Memphi, alius in Syene, alius in Bubasti habitat. Quæ loca propheta Ezechiel plena mysteriis voce testatur, nomina quoque partium Ægypti exponens, de quibus si quis lector fuerat spiritualis dijudicans omnia, et ipse a nemine dijudicatus, non solum majores regiones allegorizabit, veluti Judæam, et Ægyptum et Babylonem, sed particulas quoque terre. Et quomodo in Judæa Jerusalem Bethlehem, cæterasque civitates: ita in Ægypto legens Diospolim, Bubastim, Taphnim, Memphim, Syenen, pro intellectuerum figurabit. Quis 761 sapiens et intelligit ista? aut quis intelligens et cognoscit ea? Quis saltem in tenuiori sensu constitutus cognoscere potuit voluntatem quam Spiritus sanctus habet litteræ? Verum nunc aliud propositum est, quid his, qui in Babylone sunt, Dei sermone præcipiatur (A. sermo præcipiat): Fugite de medio Babylonis. Nec gradatim, non pedetentim, sed cum velocitate, cum cursu fugite; hoc est enim fugere: Fugite de medio Babylonis. Quicumque confusam habetis animam a variorum passione vitiorum, ad vos dirigitur sermo: et mihi quoque id ipsum jubetur, si quidem adhuc sum in confusione (c) inverteatus, et ideo in Babylone sum. Quid ergo præcipit Deus? Non dixit, exite de medio Babylonis; hoc enim potest fieri et gradatim; sed: Fugite de medio Babylonis. Ego (d) quidem et in eo, quod dicitur de medio, rationem quero sermonis. Potest quippe evenire, ut aliquis in Babylone sit; sed cum in extremis ejus finibus commoretur, quodammodo extra Babylonem esse videatur. Aliud autem et in medietate

(a) Idem, tunc jugiter psallimus, tunc continuatim citharizamus.

(b) Idem, sic cum Ægypto omnes sint, non etc.

(c) Raban., in confusione sum mentis.

(d) Idem, Ergo et in eo, etc.

(e) Raban., ut in medietate Babylonis, etc., scilicet esse.

(f) Interferret Rabanus Babylonis nomen, reclusus.

A Babyloni consistere, ut ex omni parte æquale sit spatium, et ita in umbilico ejus, quasi in medio cordis animalis, habitat. Sicut enim animalis medietas cor est, et in Evangelio secundum I. necam, cor terræ (Luc. xvii) medietas terræ nominatur: sic mihi videtur, et in Ezechiele dictum, in cor maris posita Tyrus (Ezech. xxvi), et nunc peccatores de medio Babylonis, hoc est de corde ejus fugere debere. Fugite ergo de medio Babylonis, ut (e) medietatem Babylonis deserentes, in finibus ejus incipitis esse, non in medio. Quod si cui videtur obscurum, sic fiet manifestius: quia qui valde demorsus est in vitis, hic medius (f) habitat est. Qui vero paulatim relinquens malum, et naturam suam ad meliora convertens, non tam cœperit virtutes possidere, quam cupere, iste licet ex medio fugerit Babyloni, tamen necdum de Babylone discessit. Secundum istius modi expositiones docet (A. docet) sacras Litteras credere, ne unum quidem apicem habere vacuum sapientia Dei. Qui enim mihi homini præcipit (A. præcipit), dicens: 762 Non apparbis ante conspectum meum vacuus (Deut. xvi, Exod. xxiii), multo plus hoc ipse agit, ne aliquid vacuum loquatur. Ex plenitudine ejus accipientes prophetae ea, quæ erant de plenitudine sumpta, cœcinerunt, et idcirco (g) sacra volumina spiritus plenitudine spirant, nihilque est sive in Prophetis, sive in Lege, sive in Evangelio, sive in Apostolo, quod non a plenitudine divinæ majestatis descendat. Quomobrem (h) spirant in Scripturis sanctis hodieque plenitudinis verba. Spirant autem his, qui habent et oculos ad videnda cœlestia, et aures ad audienda divina, et nares ad ea quæ sunt plenitudinis sentienda. Hæc dixi, quia non sit simpliciter positum: Fugite de Babylone, sed cum admentale necessario: Fugite de medio Babylonis, et resalvate unusquisque animam suam. Primum oportet fugere de medio Babylonis, deinde singulos animas suas resalvare, cum fugerint. Neque vero dixit salvate, sed resalvate. Apposito syllabæ significat sacramentum. Quia quondam gustantes salutem, et de ea propter peccata postea corruentes, venerunt ad (A. venimus in) Babylonem. Cujus rei causa oportet (b) resalvare animam suam, ut incipiat recuperare quod perdidit, secundum apostolum Petrum dicentem ita: (j) Reportabimus finem fidei salutem, de qua salute exquisierunt et scrutati sunt prophetae, qui propter nostram prophetaverunt gratiam (I Petr. i). Verumtamen in nobis est fugere de Babylone, et in nostra positum est potestate, si velimus resuscitare quod corruit. Tertium mandatum est: Et neque projiciamini in iniquitatem ejus. Cum quis (k) fuerit in iustitiam Babyloni, et non egerit peniten-

(g) Idem, idcirco semper sacra volumina spiritum plenitudinis, spirant.

(h) Idem, Quomobrem spirant hodie, quæ in sanctis Scripturis sunt, plenitudinis verba.

(i) Idem, oportet unumquemque salvare, etc.

(j) Vitiöse erat, dicentem. Isia repor labimus finem etc.

(k) Raban., Cum quis fuerit in iustitia Babyloni, etc.

tiam, tunc consequens est ut projiciatur. Observa vero Scripturam, quomodo licet ex Hebræa lingua, in Græcam sit translata, nihilominus, quantum recipere potest differentias verborum, significantur expresserit. Dicit quippe in alio loco: Elegi abjectus esse in domo Domini (Psal. lxxxiii), et non ait projectus. In presenti autem non posuit, et ne abjiciamini in iniquitatem ejus, sed, Ne projiciamini in iniquitatem ejus. Aliud 763 est enim projici, aliud abjici. Quod enim in despectione est, et neglectu, hoc non projicitur, sed abjicitur. Quod vero foris (a) est a salute, et beatitudine alienum, hoc projicitur. Quod et in alio loco declarat Scriptura divina dicens: Duces populi mei projicientur ex (b) domo deliciarum suarum, propter pessimas voluntates suas. Cleri enim eorum non proderunt eis (Mich. ii, 9). Sed et tu ipse poteris congregare, sicut in Scripturis projectionis, et abjectionis nomen inveniis, ut ex comparatione verborum, magis possis confidens ferre sententiam. Quia dispensatio providentiæ, etiamsi non magnopere curavit, ut disertitudinem, que in Græco sermone laudatur, Græce interpretando sequeretur: curavit tamen ea quæ significantia sunt exhibere, et differentiam eorum explanare dilucide his qui Scripturas diligentissime perscrutantur. Ne projiciamini in iniquitatem Babylonis, quia tempus vindictæ ejus est a Domino. Miro sensu supplicia dicit irrogari propter ejus qui ea patitur ultionem. Quando enim quis non vindicatur, et relinquatur impunitus, frequenter me dixisse memini id quod in duodecim Prophetis scriptum est: Et non visitabo super filias vestras, quando fornicantur, et super nurus vestras, C quando adulterantur [A. adulterant] (Osee iv). Non ergo, ut quidam existimant, Deus peccatores punit iratus; sed, si sic expedit loqui, magna ira est, a Deo tormenta non perpeti. Qui enim punitur, etiamsi ab ea quæ vocatur ira Dei corripitur, ad hoc punitur, ut emendetur. Domine, ait David, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me (Psal. ix). Sed etiamsi argues, argue nos in judicio, et non in furore, dixit Jeremias. Invenies autem etiam ex reprobatione Dei in quosdam corruptionem dari. Ideo cum [A. Cum in eo] peccantibus Christi filijs, pena promittitur, misericordia non denegatur [A. ne misericordia denegerit], ut scriptum est: Si dereliquerint filij ejus legem meam, et in iudicijs meis non ambulaverint; si justitias meas profanaverint, et mandata mea non custodierint, visitabo in virga facinora eorum, et in flagellis iniquitates 764 eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eis (Ps. lxxxviii). Ista considerans, vide quomodo necdum pena dignus sit, qui usque ad præsens tempus committit scelera, nec punitur. Visitatio quippe Dei per visitati tor-

(a) Raban., foris penitus a salute.

(b) Sic ex eodem resalvabimus et Græco textu ἐκ τῆς οἰκίας τῶν ἀγαθῶν. Antea corrupte legebatur ex domicilio eorum suarum.

(c) Antea, Multaque similia istiusmodi per Scripturas, si scrutaris, etc.

(d) Erat, officium refutatur.

A menta monstratur; qui autem peccans corripitur, nescio quid ei excurrat pro [A. ex] pena. Hæc propter hoc quod dictum est. Quia tempus vindictæ ejus a Domino est. Sequitur: Retributionem ipse retribuet ei. Non per ministros retribuet Babyloni Deus, sed ipse retribuet, quod meretur. Volo quiddam dicere in additamento pronominis in eo, quod scribitur, ipse; ait enim: Retributionem ipse retribuet ei. Non omnibus Deus ipse retribuet quod merentur, sed sunt quidam, quibus per alios restituit, sive puniens, sive medicans per dolorem, ut in Psalmis continetur: Misit in eos iram indignationis sue, furorem, et iram, et angustiam, immisionem per angelos pessimos (Psal. lxxvii). His enim non ipse restituit, sed ad retributionem illorum ministris usus est angelos pessimos; et alijs forsitan non per malos reddit, sed per bonos, ut in eis, qui pro sceleribus puniuntur. Multaque (c) istiusmodi, si Scripturas scrutaris, invenies. Est autem quando, ministrorum (d) officio refutatur, retributionem Deus ipse restituit, ut nunc Babyloni. Timeo quiddam obscuro in loco manifesto interponere, quod mihi videtur latere si tacæam. Verumtamen audendum est saltem pauca perstringere. Quando sunt vulnera facilia, et prompta curatio [A. curationi], medicus mittit serum suum, mittit discipulum, ut [A. et] per aliquem languentem medicetur [A. medicatur]; neque enim magna sunt vulnera. Evenit quoque aliquoties, ut sectionis et ferri indigeat, qui sanatur: attamen non ipse medicus pergit ad eum; sed eligens unum ex discipulis, qui curare valeat, eo utitur ministro. Quando vero insanabiles plagæ sunt, ut, et (e) emortua carne, putredo contabuerit, et intantum mala valeatudo est, ut non servi, vel discipuli, qui jam prope eum per scientiam artis accesserunt [A. accessit], sed ipsius magistri manibus indigeat, tunc ipse (f) magnus 765 medicus præcinctus lumbos, ad sectionem terribiliter vulneris concitatur. Similiter itaque quando sunt minoræ peccata, non restituit Deus ipse peccantibus, sed alijs utitur ministris. Quando vero per meritæ sua ingens hominem ægritudine comprehendit, ut nunc Babylonem, quæ gravibus propriæ mælitæ est (g) confossa vulneribus: tunc ad retributionem Deus ipse festinat. Similia quædam hæc si requiris invenies et de Jerusalem, quæ ei acciderunt post prophetas, ob id, quia insidiatæ sit Christo. Sic finita est primi capituli continentia. Videamus et cætera: Calix aureus Babyloni in manu Dei (A. Domini) inebrians omnem terram. De vino ejus tiberunt gentes (A. omnes gentes), propter hoc commote sunt gentes, et subito cecidit Babyloni, et contrita est. Nabuchodonosor volens decipere homines, per calicem Babylonis dolosum, non miscuit in vase fictili, (h) quod

(e) Raban., et in emortua carne alla putredo contabuit.

(f) Idem, ipse manibus medicus.

(g) Corrupte antea legebatur confusa.

(h) Rab., quam parabat potionem: tum reclusus et plenius, in paululum meliore, ferreo scilicet et æreo vase, etc.

parabat polari, sed neque in paulo meliore, et aere vase, vel stanno, et quod ista præcellit argenteo: verum eligens vas aureum, in eo poculum temperavit, ut quis videns decorem auri, dum radiantis metalli puletridinem delectatur, et totus oculis hæret in specie, non consideret quid intrinsecus latet, et accipiens calicem, bibit nesciens calicem Nabuchodonosor. (a) Intelliges autem calicem aureum in præsentem nominatum, si animadvertas pessimorum dogmatum verba mortifera qualem habeant compositionem sermonum, qualem decorem eloquentiæ, qualem rerum divisionem: et cognosces quomodo unusquisque postarum, qui putantur apud vos disertissimi, calicem aureum temperaverit, et in calicem aureum venenum injecerit idololatriæ, et venenum turpilloqui, venenum eorum, quæ animam hominis interium dogmatum, venenum falsi nominis scientiæ. Sed meus Jesus contra fecit, sciens aureum calicem Zabuli, et præcævens ne aliquis ad fidem suam veniens, suspicaretur etiam Christi talem esse calicem, qualem esse (b) requirit, et per similitudinem materiæ formidaret errorem: ideo curavit 766, ut haberemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Sæpe vidi aureum calicem in pulchro sermonis ornato, et dogmatum venena considerans, deprehendi calicem Babylonis. *Calix aureus Babylon in manu Dei.* Non semper calix aureus Babylon. Cum autem venerit ad vindictam, et in manu Dei posita fuerit, tunc efficitur terra, quæ quondam tacta est in Jubah. (Al. Job). Neque vero jugiter in manu Dei continetur, sed ultionis tantum tempore, cum cœperit Dominus ei restituere quod meretur: tunc in manu ejus (c) inebrians omnem terram iste calix aureus Babylon inebriabit. Quomodo autem universam terram inebriabit (Al. inebriaverit): facile scies, si consideraveris omnes homines ebrios. Inebriamur ira, inebriamur tristitia, inebriamur (d) mente, excedimus amore, concupiscentiis et vana gloria. Quanta pocula temperaverit, quot (e) inebriantes porrexerit calices calix iste, quid necesse est dicere? *Calix aureus Babylon, inebrians omnem terram.* Animadvertite omnem terram plenam esse peccatis, et non quæres quomodo Babylon omnem terram inebriaverit. Sed si forte (f) videris justum, ebrium non esse de calice peccatorum, noli putare Scripturam esse mentitam, quæ dixerat: inebrians omnem terram, cum iste non inebrietur a Babylone, et tamen consistat in terra. Audi quia justus non sit terra (Al. in terra): Omnem terram inebriat calix iste aureus. Justus vero cum sit super terram, conversationem in cælis habet. Et propter hoc non convenit ulterius justo dici: *Terra es, et in terram ibis* (Gen. m). Sed (g) si necesse

(a) Subsequentem periodum pluribus locis misere deformatam, sensuque laborantem, ad Rabanicam lectionem exegimus, ac restitimus.

(b) Penes Raban., qualem reliquerit, sed neutra satis affert lectio.

(c) Plenius apud Raban., in manu ejus fiet inebrians omnem terram. Iste calix aureus Babylon inebriavit omnem terram.

A est audenter loqui, dicit justo Deus adhuc consistenti super terram: Cælum es, et in cælum ibis. Portat enim imaginem cœlestis. Igitur ut concludam, calix aureus inebriat omnem terram, sed, omnes ab eo inebriamur quamdiu terra, sumus. De (Al. a) vino ejus biberunt gentes, propter hoc commotæ sunt. Sicut in his, qui bibunt istum, qui in usu est, vini liquorem, si super situm, et super mensuram biberint, videmus ebrii (h) corporis motum, vacillantibus pedes, caput ac tempora 767 prægravata, os dissolutum, linguam significantem sermones ebrii, et therentibus labiis verba præcisa: similiter est videre eos, qui de calice aureo biberint Babylonis, quomodo moveantur, quomodo instabiles gressu sint, quomodo debilitata mente, et fluctuante cogitatu (Al. conatu) nihil firme (Al. firmi) teneant, sed semper in turbationibus agantur incerti. Quomobrem Scriptura divina de istius modi hominibus in alio loco ita ait: *Propterea commoti sunt.* Interponamus aliquid mysterii, quid de peccatore dicatur Cain. Cum egressus est a facie Dei, habitavit in terra Neid, contra Edem (Gen. iv). Naid in Græca lingua interpretatur commotio. Qui enim derelinquit Deum, qui deserit sensum de eo jugiter cogitanti, iste in terra Naid hodieque habitat, id est, in tribulatione mali cordis, et mentis commotione consistit. *Biberunt gentes, propterea commotæ sunt, et subito cecidit Babylon, et contrita est* (Luc. xvii). Quando dicit repente cecidit Babylon, videtur mihi prophetizare consummationem mundi subito futuram. Quomodo (Al. quando) enim diebus diluvii comedeabant, et bibebant, emebant, et vendebant, plantabant, et edificabant, donec venit (Al. veniret) diluvium, et tulit omnes, et subito venit inundatio: similiter autem, et in diebus Loth, sic et consummatio mundi non per partes fiet, sed repente. Huic conferendum existimato (Al. æstimo), id quod scriptum est in Jesu Nave (Josue vii), quando a voce sola tubæ, Jerico civitas corruens subito dispersit: et juxta hanc similitudinem Babylonem quoque in consummatione sæculi casuram esse, et subito conterendam, et hæc quidem de consummatione dicta sunt. Si vero veneris ad adventum Domini mei Jesu Christi, et videris ejus magnum opus, quomodo subvertent omnia gentium de idolis dogmata, ut credentes de erroris eximereat jugo, intelliges quia in tempore passionis ejus Babylon extemplo corruit et contrita est. Unusquisque nostrum consideret seipsum, et animadvertat Babylonem in suo peccatore corruisse. Si autem et in aliojus corde non cecidit civitas confusions, huic Christus necdum advenit. Veniente quippe eo, Babylon ruere consuevit. Propter hoc ad orationum præsidia

(d) Apud eundem, inebriamur, et mente excidimus amore, concupiscentiis, etc.

(e) Item, quot ebrietatis porrexerit calices.

(f) Perperam Vulgati addunt te.

(g) Si vocalem Rabanus sufficit. Sunt vero ejusmodi multa, quæ, lector non admonito, restitimus.

(h) Lectum antea, corpus motum.

confugientes, petite ut veniat Jesus in corda vestra, et A conterat Babylonem, et faciat ruere omnem malitiam ejus. 768 et redificet pro his, quæ subversa sunt, et pro Babylone, quæ fuerat ante constructa, in ipso principali cordis vestri (Al. nostri) Jerusalem civitatem sanctam Dei. *Plangite eam, et accipite resinam corruptionis ejus, si quomodo sanabitur.* Plangite, ait, Babylonem. Desinde quia omnis anima recipere potest salutem, et neque una apud Deum est insanabilis, ideo consilium dat his, qui possunt transmigrare (Al. transmigracionis) in Jerusalem ad testimonium (Al. et testimonii) habere resinam ad emplastra faciendam, ut assumant medicamina, et quanto valent studio, sanitati restituant Babylonem. Hoc experiamur et nos facere, deprecantes Deum, ut de nobis resinam rationabilem (Al. rationalem), et de nobis resinam resinam discamus ei malagma imponere, et oleum, et alligaturas, et imponentes alligemus vulnera Babylonis, imitantes Samaritanum, et (Al. ut) sanetur misera civitas, et curata desinat esse quod fuerat. Istud est, quod ait accipere (Al. accipe) resinam corruptionis ejus si quomodo sanabitur. Ubi sunt heretici? ubi sunt, qui naturas quasdam introducentes, asserunt esse naturam (Al. materiam) desperabilem, quæ penitus non recipiat salutem? si est natura, quæ perat, quæ alia talis erit ut Babylon? Attamen neque istam despiciat Deus. Præcipit enim medicis Deus ut recipiant resinam super Babylonem, si quomodo sanetur. Quidam igitur eorum, qui mandat acceptant, accipientes resinam corruptionis (Al. corruptionis) Babylonis, si quomodo sanetur, fecerunt quod fuerat imperatum, repererunt (Al. accepterunt) resinam ad corruptionem (Al. corruptionem) ejus, audientes posse fieri, ut Babylon reciperet sanitatem. Et quia quod putaverunt non effecerunt (Al. repererunt), Babylon quippe in pristina (Al. proposita) malitia perseverans, noluit se curari, satisfaciunt boni medici, et dicunt: *Curavimus Babylonem, et non est sanata, Relinquamus eam.* Vide autem, homo, ne quando angelis præcipiat Deus, ut ad languorem animæ tuæ medicaminum emplastra faciant, si quomodo possis ab ægrotatione sanari, et respondeant angeli: *Curavimus Babylonem, istam ostendentes a passionibus confusam animam sum (Al. tuam), et non est sanata.* Non scientiam artis suæ, neque resinæ vim criminantur; sed te, qui præceptis eorum obsequi noluit, dicentes: *Curavimus Babylonem, et non est sanata Relinquamus eam.* Steterunt medici sub 769 magno medico angeli Dei, volentes curare imbecillitates nostras, volentes animam liberare de vitis, sed nos ipsi repellimus eos, dum consilii eorum non acquiescimus. Vident se operam perdere, cum loquantur invicem, et dicunt: *Relinquamus eam, et abeamus unusquisque in terram suam.* Hoc

(a) Penes Raban., domesticum et proprium negotium.

Cave.

(b) Antea erat, Sic et his similiter in, etc.

(c) Legebatur antea medicamina non cessant.

(d) Apud Raban., in humilitatione ejus judicii, quod

est, credita nobis est a Deo medicina, ut animam curaremus humanam: addidimus adjuviorum, medicinam (Al. medicamina) impositimus: multum contumax est, non vult observare, quod dicimus, studium nostrum non sequitur effectus. *Relinquamus eam, et abeamus unusquisque in terram suam,* id est, (a) domesticum locum, et proprium. Cave, homo, ne quando relinquit te medicus, sive Angelus Dei, sive quicumque hominum, cui credita est cura sermonum ad salutis medicinam deferendam (Al. medicamina deferenda). Si enim te dereliquerint et dixerint: *Abeamus unusquisque in terram suam, quia appropinquit in cælum judicium ejus,* manifestum est quia abscessio eorum condemnatio tua sit, ut irremediabilis, nolentisque curari. Cum autem te deseruerint (Al. deseruerunt), quid tibi aliud eventurum est nisi quod solet his accidere, qui a medicis desperantur, utentes voluntate morbi sui, ut ad pejora demergantur? (b) Fiunt his similia et in consuetudine istius vitæ a prudentibus medicis. Accedit aliquis eorum ad languentem, 770 quantum ars patitur, et industria (c) medicinæ non cessat: sed si aut ægrotudo tantasit, ut repugnet curationi, aut ipse invalidus perimpatientiam doloris contra faciat quam jubetur, relinquat medicus, desperans (Al. desperat) hujusmodi hominem, et recidit ne inter manus suas expirans, causam interitus ejus ad se retorquet. Si ergo et nos, ne in sanctorum angelorum manibus, qui ad nos curandos a Domino destinati sunt, moriamur, relinquunt nos desperantes animam nostram, et aiunt: *Non est malagma imponere, neque oleum, neque alligaturas, quia appropinquit in cælum judicium ejus. Et elevatum est usque ad astra.* Qui parvum habet peccatum, non usque ad cælum et sidera judicium suum effert (Al. ejus affertur). Pusillum enim, et humile est. Qui vero crescit in scelere, crescit et in iudicio, simulque cum vitis angetur et pena: et quia tantum delinquit (Al. delinquit), ut judicium ejus usque ad cœlestia sublevetur, et per impietatem suam resistens Deo ad superiora conscendat, profert Deus judicium suum in (d) humilitationem ejus judicii, quod cælum est a peccatore, et profertens judicium suum, humiliter quidem peccatorem, retribuit autem justo digna vita ejus in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in sæcula seculorum. Amen.

HOMILIA TERTIA.

De eo quod scriptum est: *Et contritus malleus universæ terræ* (Jerem. i., 23).

769 Quomodo, ait, contractus, et contritus est malleus universæ terræ: quomodo facta est in exterminium Babylon? Quærendum (e) inter hæc quis sit malleus universæ terræ, quæve ejus contritio: unde ait propheta, quia ante contractus est quam contritus, ut congregantes ea, quæ alicubi de malleo scripta

exaltatum est a peccato, et profertens judicium suum, humiliter quidem peccatorem, retribuit autem justo digna vita ejus, etc.

(e) Penes Rab., Quærendum igitur quis sit spiritaliter malleus universæ terræ, quæve ejus contritio prophetata